

Dr Milan Škulić*

SLOBODAN PEROVIĆ
(1932–2019)

Profesor Perović je rođen 1932. godine, diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1956, na istom fakultetu doktorirao 1963. godine, na kome je biran u sva univerzitetska zvanja. Matični predmet mu je bilo građansko pravo, posebno obligaciono pravo. Bio je dugogodišnji šef Katedre za građansko pravo i predsednik postdiplomskih studija. Veliki broj doktorskih i magistarskih disertacija rađen je pod njegovim mentorstvom. Profesor Perović je bio i dugogodišnji član i predsednik brojnih univerzitetskih tela, a bio je profesor po pozivu na brojnim pravnim fakultetima u Srbiji i tzv. regionu.

Profesor Perović je bio dugogodišnji predsednik Izbranog suda (arbitraže) Privredne komore Srbije, četiri mandata, ukupno šesnaest godina član zakonodavnoppravne komisije Skupštine Republike Srbije (četiri uzastopna mandata), dugogodišnji arbitar međunarodnih arbitraža, institucionalnih i povremenih arbitraža u oblasti privrednih i trgovinskopravnih odnosa, predsednik Odbora za polaganje pravosudnog ispita Ministarstva pravde Srbije, član i glavni urednik više pravnih časopisa, komentara zakona, edicija i enciklopedija prava, kao i glavni urednik časopisa *Pravni život* od 1980. godine, pa do svoje smrti. Bio je dugogodišnji predsednik Naučnog društva Srbije u četiri mandata (član od 1972. godine, a od 2006. godine član *International Academy of Comparative Law* i član *Association Henri Capitant des Amis de la Culture Juridique Francaise* (1998), *Correspondant* za Jugoslaviju.

Autor je više knjiga, udžbenika i monografija, naučnih studija i velikog broja radova iz oblasti građanskog prava, komparativnog prava i filozofije prava. Neka od ovih dela objavljena su na francuskom, nemačkom i engleskom jeziku, kao i na mađarskom, poljskom, ruskom,

* Autor je redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, *skulic@ius.bg.ac.rs*.

španskom i kineskom. Posebno se izdvajaju sledeće njegova dela: *Obligaciono pravo*, aktuelni univerzitetski udžbenik, sedam izdanja, *Opšta teorija ugovora*, „Naučna knjiga“ Beograd 1968, *Zabranjeni ugovori u građanskom pravu*, „Službeni list Jugoslavije“, Beograd 1975, *Formalni ugovori u građanskom pravu*, „Naučna knjiga, Beograd 1964, *Retroaktivnost zakona i drugih opštih akata, teorija sukoba zakona u vremenu*, Naučna knjiga, Beograd 1987, *Ugovor kao akt moralne i pravne civilizacije*, Beograd 1993, *Punovažnost ugovora u spoljnoj trgovini*, izdanje Pravnog fakulteta u Beogradu 1977, *Die Kodifikation des Obligationenrechts in Jugoslawien*, Archiv für die civilistische Praxis, Tübingen 1982, Heft 4, *Predgovor Zakona o obligacionim odnosima (1978)*, Službeni list Jugoslavije, *Raskid ugovora zbog promenjenih okolnosti i načelo pravne sigurnosti*, studija objavljena u časopisu *Naučni pregled*, Beograd 1974, *Le rôle des normes non juridiques dans le droit*, XI Congrès internationale de droit comparé, rapports nationaux Yougoslaves, 1982, rad je bio publikovan i saopšten na XI kongresu uporednog prava u Venecueli kao nacionalni referat Jugoslavije, *Kriza pravnog sistema (1987)*, studija saopštena u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umetnosti u Zagrebu, kao i na Pravnom fakultetu u Ljubljani (1987) i na Univerzitetskoj tribini u Beogradu (1989), objavljena je u Zborniku radova „Kriza pravnog sistema“, u izdanju Univerziteta u Beogradu (1990), *Obligacija*, produbljena studija (sedam autorskih tabaka), objavljena u Enciklopediji imovinskog prava u izdanju Službenog lista Jugoslavije (1978), tom II, *L'influence de l'ordre public sur la validité des contrats*, Université de Paris I, Panthéon-Sorbonne et Université de Belgrade, Paris 1982, studija je publikovana i u časopisu *Yugoslav law*, 1982, br. 2, *Les principes et les règles générales de la nouvelle loi Yougoslave sur les Obligations en matière de contrats*, Revue Internationale de droit comparé, Paris, 1979, br. 4, *Pravno filozofske rasprave*, izdanje Službenog lista Jugoslavije, 1995, *Prirodno pravo i sud*, monografija, 1996, str. 130, u izdanju Pravnog fakulteta u Beogradu i Udruženja pravnika Srbije, *Extra-legal factors and legal order universal values and cultural identity*, rad je objavljen u zborniku radova Civil Law Forum for South East Europe, izdanje Nemačke fondacije GTZ, knjiga I, Beograd 2010, uvodni članak, *Objective liability for damage*, objavljen u zborniku radova Civil Law Forum for South East Europe, izdanje Nemačke fondacije GTZ, knjiga I, Beograd 2010.

Izuzetno su značajne *Besede sa Kopaonika*, devetnaest dopunjenih izdanja, str. 1060, izdanje Kopaoničke škole prirodnog prava, Beograd 2017, zbirka uvodnih izlaganja profesora Perovića na godišnjim sesijama Kopaoničke škole prirodnog prava, od 1990. do 2017. godine, kao i *Deklaracija Kopaoničke škole prirodnog prava*, 2002, str. 63, koja sadrži tri dela: Uvod, Opšte odredbe, Katedre Heksagona, što predstavlja sintezu radova profesora Perovića u tridesetogodišnjem opusu Kopaoničke škole

prirodnog prava. Deklaracija je objavljena na šest velikih jezika: engleskom, francuskom, nemačkom, španskom, ruskom i kineskom.

Profesor Perović je stekao dugogodišnje iskustvo u radu određenih zakonodavnih odbora, komisija i saveta, naročito Pravnog saveta Jugoslavije i Zakonodavno-pravne komisije Skupštine Srbije, te je bio član mnogih radnih grupa i komisija za izradu različitih projekata i nacрта zakona. Posebno je značajno što je profesor Perović od novembra 2006. bio predsednik Komisije za izradu Građanskog zakonika Republike Srbije, koji treba da obuhvati klasična područja građanskog prava: ustanove opšteg dela građanskog prava; stvarno pravo sa svojinom kao centralnom ustanovom društvenog i pravnog poretka i pravima izvedenim iz svojine – službenosti, založno (hipotekarno) pravo; obligaciono pravo sa ustanovama ugovora i prouzrokovanja štete kao osnovnih izvora obligacionih odnosa; nasledno pravo sa testamentom i zakonskim naslednim redom kao osnovama za nasleđivanje; porodičnopravni odnosi, a posebno imovinski odnosi, kao i druge izvedene discipline koje su u tesnoj vezi sa klasičnim građanskim pravom, a koje su se u našem pravnom sistemu razvile do stepena mogućnosti njihove kodifikacije.

Profesor Perović je uvek isticao da je Srbija donela svoj Građanski zakonik još 1844. godine koji je bio na snazi punih više od 100 godina – sve do 1946. godine, kada je, zajedno sa svim zakonima Srbije i predratne Jugoslavije, izgubio pravnu snagu pod dejstvom „revolucionarne svesti“, kojom je izvršena abrogacija do tada važećeg celokupnog pravnog sistema. Za taj Građanski zakonik Srbije profesor Perović je isticao da je u ovoj oblasti pravnog sistema izražavao tekovine evropske pravne civilizacije, te da je žalosno što od tog revolucionarnog vremena pa sve do danas Srbija nije izvršila kodifikaciju u vidu opšteg Građanskog zakonika, iako je u prvoj polovini 19. veka bila jedna od prvih evropskih država koja je imala svoj Građanski zakonik, pa se u tom pogledu danas nalazi u docnji u odnosu na druge zemlje evropske familije prava.

Bio je predsednik Saveza Udruženja pravnika Srbije i Republike Srpske, a ranije predsednik Udruženja pravnika Jugoslavije. Osnivač je Kopaoničke škole prirodnog prava, koja je od 2005. pod pokroviteljstvom UNESCO-a. Bio je predsednik Suda Srbije i Crne Gore od njegovog osnivanja 2004. godine pa do prestanka Državne zajednice Srbija i Crna Gora, član nekoliko akademija nauka i umetnosti: slovenačke, crnogorske, Republike Srpske, makedonske, a odnedavno i Ruske akademije prirodnih nauka. Nosilac je ordena Karađorđeve zvezde i brojnih povelja i priznanja.

Nakon nabranjanja samo delića onoga što je profesor Perović bio, vredi istaći i šta *nikada nije bio*. Nikada nije bio član nijedne političke partije. Danas kada, nažalost, mnogi sve što jesu duguju „preletima“ iz partije u partiju, ovaj podatak ima posebnu težinu.

Veoma lepe i dalekosežne *misli* je profesor Perović godinama upućivao stotinama učesnika Kopaoničke škole prirodnog prava. Profesor Perović je na dostojanstven način, koristeći sjajne ilustrativne primere, objašnjavao značaj *razuma* za pravo, ističući da u osobenoj borbi između čulnosti i racionalnosti, kada je reč o pravu, racionalnost mora odneti prevagu jer samo tada *pravo ostaje pravo* i samo tada snaga prava pobeđuje nepravu. Sjajno je profesor Perović modifikovao onu poznatu Paskalovu misao o čoveku koji je jedna *trska*, ali *trska koja misli*, tako što ju je veoma efektno povezao sa mislima velikog Njegoša o *jednoj slamci među vihorove, ali slamci koja misli*.

Kada je reč o Kopaoničkoj školi prirodnog prava, koju je osnovao i više od tri decenije vodio profesor Perović, utemeljenoj na *heksagonu prirodnog prava*, opšte teme tog velikog skupa, u čijem je formulisanju uloga prof. Perovića bila ključna, sve za sebe govore... navešću samo neke od tih tema: *Pravda i postojeće pravo, Sud i pravo, Moć i nemoć prava, Kultura i snaga zakona, Pravo i svetski poredak, Pravo i vreme, Pravo i prostor, Pravo i moral, Pravo i sloboda, Pravo i dostojanstvo, Pravo i načelo savesnosti i poštenja, Pravo i zapovest razuma...* Ovo su bile velike teme o kojima je sjajno govorio jedan veliki profesor i veliki čovek.

Profesor Perović je svojim radovima i svojim izlaganjima jasno ukazivao na činjenicu da pravo nisu samo norme i jezik norme već mnogo više od toga... To znači da je profesor Perović sjajno objašnjavao da se bez osećaja za pravdu i pravičnost i bez davanja prevage razumu ne može pravilno ni shvatiti niti interpretirati pravna norma. U tome se krije ogromna razlika između *dve kategorije pravnika* – pravog i dobrog pravnika, koji poznaje suštinu prava, i pravnika „zanatlije“, koji je često u praksi samo bleđa „kopija“ i „imitacija“ pravnika... Hvala profesoru Peroviću što je kod nas usadio ideju da suštinsko pravo ne može postojati i imati smisla bez pravde.

Čuveni kineski mislilac Lao Ce govorio je da i put od hiljadu milja počinje prvim korakom, a prvi korak je *misao*... Prof. Perović je svojim mislima uspeo da mnoge pravnike stimuliše na prvi korak, a mnogi od njih su potom nastavili da koračaju i daleko stigli na svom putu.

U isticanju značaja razuma za pravo profesor Perović ipak nije isključio i značaj osećaja i osećanja, koji nisu uvek racionalni. I tu se možemo podsetiti Paskala, koji je smatrao da su „dve preteranosti: isključiti razum i priznati samo razum“, te isticao da „istinu saznajemo ne samo razumom nego i srcem“. Kada je reč o takvom načinu saznanja istine, treba se setiti da je profesor Perović ostavio mnogo pisanih radova iza sebe, a davno je rečeno i da *olovka piše srcem*.

Izuzetno su vredne misli profesora Perovića kojima je ukazivao na veliku nepravdu, ali i *vrhunsko nepravu*, koji su učinjeni prema našoj ze-

mlji i našem narodu. Sjajno je objasnio da bombardovanje *osiromašenim uranijumom* suštinski proizlazi iz osiromašenih umova moralno osiromašene civilizacije i njene jadne osiromašene kulture.

Misao o osiromašenom *uranijumu osiromašenih umova* sjajno se nadovezuje na onu poznatu lepu misao Njegoša koji je rekao – *Kome zakon leži u topuzu, tragovi mu smrde nečovještvom*, a profesor Perović je u mnogo navrata odlično objasnio da topuz može biti i „topuz (ne)prava“, tako da i tragovi takvih „nepravnik“ smrde nečovještvom.

Uzvišena je i jedna tužna misao profesora Perovića kada je ukazivao na to da je danas *najteža bolest* u svetu *bolest gladi*. I ta strašna bolest, po svemu sudeći, kao i bombardovanje osiromašenim uranijumom, proizlazi iz delovanja osiromašenih umova.

Profesor Perović je bio sjajan primer da ono poznato – *malo rukah, malena i snaga*, ne mora baš uvek biti tako, pa je tako profesor Perović svojim delom, brojem svojih knjiga i drugih radova, Prednactom Građanskog zakonika, ali i svojim velikim predavanjima i govorima, pokazao da se nekada i sa malo „ruka“ može postići mnogo.

Živeće delo ovog velikog profesora. Neka je večna slava profesoru Peroviću, kojim će se uvek ponositi Udruženje pravnik Srbije i Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.